

Zaferin
75.
Yıl dönümü

Manas

gazete

2. DÜNYA SAVAŞI'NIN
75. ZAFER YIL
DÖNÜMÜ İTHAFEN
ÇIKARTILAN ÖZEL
SAYI

KIRGIZISTAN-TÜRKİYE MANAS ÜNİVERSİTESİ ÖĞRENCİ UYGULAMA GAZETESİ

NİSAN 2020 / SAYI: 78

WWW.MANAS.EDU.KG

Yarınlara dair bambaşka hayalleri varken kimisi celp gelip askere çağrıldı, kimisi bir gece yarısı gözlerini eli silahlı asker sesleriyle açtı. 65 milyon insanın hayatını kaybettiği savaşta onlar canlı kurtulmayı başaranlardan Tarihin canlı tanıkları yaşadıkları zorlu yılları siz Gazete Manas okuyucuları için anlattı.

Tarihin canlı tanıkları

Büyük Vatan Savaşı'nda Kırgızistanlıların rolü

Kırgız edebiyatında "savaş"

Tarihin canlı tanıkları

Yarınlara dair bambaşka hayalleri varken kimisi celp gelip askere çağrıldı, kimisi bir gece yarısı gözlerini eli silahlı asker sesleriyle açtı. 65 milyon insanın hayatını kaybettiği savaşta onlar canlı kurtulmayı başaranlardan. Tarihin canlı tanıkları yaşadıkları zorlu yılları siz Gazete Manas okuyucuları için anlattı.

Arş. Gör. Banu Erdoğan Çakar
Öğr. Gör. Dr. Regina Camankulova

"Ayaklarımızın altında zemin sallanıyordu"

96 yaşındaki Petr İvanoviç daha 17 yaşındayken askeri şubeye çağrılıyor. Tomsk şehrinde 1 yıl boyunca sürücülük dersi aldıktan sonra Stalingrad'a askeri teçhizata dair eğitim almaya gönderiliyor. Burada yeterli görülen İvanoviç Kirova'da tank eğitimi almaya başlıyor. Yeteri donanımı sağladıktan sonra da artık cephede savaşma zamanı geliyor. Ekipmanları yükleyip Kiev'e doğru yola koyuluyor. İvanoviç artık gerçek savaşın ortasındadır. O güne dair anılarını dün gibi hatırlayan gazi şunları anlatıyor: "İlk olarak Kiev bölgesini aldık, sonra da Jitomir şehrini. Ancak henüz büyük saldırı başlamamıştı. 20 Ağustos sabahında bizi tankların duracağı yeri incelemek için ön hata gönderdiler. Ayaklarımızın altında zemin sallanmaya başladı. Bu duyuyu asla unutamam. Adeta bir depremin başlangıcı hissi gibiydi."

"Arkadaşlarımı cephede bırakmak zorunda kaldığıma çok üzülüm"

İvanoviç endişeli gözlerle dinlediğimiz anılarını anlatırken bir şey çok üzülüyor; savaşta yaralanmasına. Yaralandığı için arkadaşlarını yarı yolda bıraktığını düşünüyor. O anları "İlk

cephede herhangi bir zorluk yaşamadım. Her şeyi bertaraf ettik. Almanlar henüz yoktu. Sadece İtalyanlar ve Romanlar vardı. Almanlar ile üçüncü hatta karşı karşıya geldik. Komutanımız tanktan kafasını çıkarır çıkarmaz yaralandı. Ne yapacağımı şaşırmıştım. İlerlemeye karar verdiğim sırada ben de yaralandım. Hemen Budapeşte'ye hastaneye sevk edildik. Taburcu olduktan sonra tank mesleki okuluna eğitime gönderildim, subay oldum ama ben mezun olduğumda savaş çoktan sona ermişti." sözleriyle ifade ediyor.

1947 yılında İvanoviç evine dönüyor. Traktör fabrikasında işe başlayıp hayata huzurlu bir şekilde yeniden başlıyor. 25 yıl çalıştıktan sonra da emekli oluyor.

"Elimizde oltalarla savaşın başladığını öğrendik"

97 yaşındaki Mihail Nikolaeviç savaş hazırlıksız yakalananlardan. O geceyi ilk günkü heyecanıyla şu sözlerle anlatıyor: "Savaşın başladığını fark etmemizi asla unutamam. 6. sınıfı o gün bitirmiştim. Tatilin ilk gününde kardeşimle dinlenmek istedik. Hayalini kurduğumuz balık çorbası için balık tutmaya gittik. Gün çok güzel başlamıştı. Balıkları tuttuk, karımızı doyurduk. Yorgunluktan olsa gerek oracıkta kardeşimle uyuya kalmışız. Uyanıp da biz evin yolunu tutana ka-

dar vakit gece yarısını bulmuştu. Eve giderken birden öbek öbek eli silahlı, kasklı askerler gördük. O gece öğrenmiştik savaşın başladığını. Sabahında bir daha dönecikleri meçhul bir sürü asker cepheye uğurlandı."

"Ölmek istemiyorduk, tek çare kaçmaktı"

O yazı cepheye gönderilecek erzak için çalışmakla geçiren Nikolaeviç, okulu hastaneye çevrildiği için eğitime başka bir binada devam etmek zorunda kalıyor. 7 Temmuz 1942'de Almanlar Karatayak ilçesini bombalamaya başladıklarında da savaşın tüm soğukluğunu atılan bombalarla hissediyor. Nikolaeviç'in yaşadığı yer Karatayak'a oldukça yakın. Nikolaeviç o gece olanları şöyle anlatıyor: "O kadar korkmuşuk ki ailemle birlikte hemen mahzene girdik. Ölmek istemiyorduk. Tek çare kaçmaktı ve bir gece Ezdoçnoe köyüne kaçtık. Kurtulduğumuzu sanmıştık ama her şey daha yeni başlıyordu."

"Bir hafta mısır tarlasında saklandık"

Ortalığın sakinleştiğini düşünen Nikolaeviç ve arkadaşı bir süre sonra köyelerine bakmaya gidiyor. Roketlerle dolu buldukları arabanın başlarına getireceği felaketlerden habersiz, roketleri ateşe veriyorlar. Bu sırada Alman uçakları çoktan yanlarına kadar gelmiş, onlara ateş etmeye başlamıştı. Nikolaeviç hayatının en zor dönemini şu sözlerle anlatıyor: "Her şeyi fırlatıp kaçmaya başladık ama naleydi. Alman askerleri bizi yakalamıştı. Onların elinde esirdik. Günlerce zorla çalıştırıldık. Sonra bir fırsatını bulup kaçtık. 3 gün mısır tarlalarında saklandıysak da sonunda yakalandık. Bizi ıssız bir yere götürüp mezar kazmamızı söylediler. Askerlerin boş bir anını yakalayıp yine kaçtık. 1 hafta mısır tarlalarında sakladık. Bu sefer başarmıştık."

"O kadar açtık ki annem ağlayarak dilenmemi istedi"

"Ailemin yanına döndüğümde Ezdoçnoe köyünün tüm sakinlerini 20 km ötede Kursk köyüne sürdüklerini öğrendim. Oraya gittim. O dönem en büyük sıkıntımız açlıktı. Bir şeyler ekmeye çalışsak da olmuyordu yiyecek hiçbir şey yoktu, hep açtık. Annem bir ara ağlayarak dilenmemi bile istedi. Çiftliklere çalışmaya gidiyorduk. Şimdi çok ayıp gelebilir belki ama iş bitince ceplerimizi buğdayla dolduruyorduk."

"Annem nerede?"

Savaş bitmesine rağmen açlık sona ermese de insanlar birkaç yıl içerisinde en azından ekmeğe yiyebilmeğe başlıyor. Yaşadığı tüm zorluklar bir yana yıllar geçse de gazimizin aklında tek bir soru "Annem nerede?". Yüreğine gömdüğü bu acısıyla kendi hayatını kurup, okumaya karar veriyor. O günleri şöyle anlatıyor: "1955 yılında fabrika eğitim okulunu kazandım. Yokluk peşimi bırakmadı. O zaman da param olmadığı için çok yalın ayak kaldım. Okulu bitirdikten sonra hayat benim için daha kolay oldu. Para kazanmaya başladım. Dokuma ve halat fabrikasında eğitici olarak çalıştım. İlk kez kendime yeni kıyafetler satın alabildim."

1944 yılında Nikolaeviç 17 yaşındayken askere çağırılıyor ve cephede geçireceği 7 yılı başlıyor. Mart ayında Litvanya'yı kurtarmak için cepheye gönderiliyor. Yaşadığı zorlu günlerin ardından hastalanıyor ve cepheden çekilmek zorunda kalıyor. Savaş bittiğinde yarım kalan eğitim hayatına devam ediyor ve 1963 yılında Teknik Enstitüsü'nün mekanik bölümünden mezun oluyor. 36 yıl çalıştıktan sonra emekli olan Nikolaeviç, şimdilerde ailesiyle sakin bir hayat sürüyor.

Henüz 4 yaşındayken savaş ondan hem annesini hem babasını aldı

Savaşın tanıklarından olan diğer ga-

zimiz savaş başladığında daha 4 yaşındaydı. Aradan yıllar geçse de küçük bedeninde yaşadığı savaş travmaları dün gibi aklında. Yaşadığı bu tarihi anları şu sözlerle anlatıyor: "Henüz 4 yaşındaydım ve savaşla birlikte babamı da kaybettim. Gittiği savaştan bir daha dönmedi. Annemle bir başımıza kalmıştık. O günlere dair ilk aklıma gelen evimizin karşısında bulunan hastaneye durmadan yaralı asker taşımalarıdır. Yaşadığımız yer defalarca bombalandı. Ekmeğe bile bulamadığımız günler oldu. Bu zor süreçte annemle beni ayırdılar. Anneme ise şehirden kaçmasını söylediler. Beni ise kreşten gelen arabaların birine bindirdiler. Çocuklarla dolu otobüse bindiğimde o gün annemi son gördüğümü."

"Hayvan vagonlarında Kırgızistan'a gönderdiler"

"Terminale geldiğimizde, bizleri hayvan vagonlarına bindirdiler. Gideceğimiz yerin Kırgızistan olduğunu söylediler. Büyük zorluklarla durmadan bombalanan Kransodar'dan ayrılmayı başardık ve nihayet hayvan vagonlarında Kırgızistan'a vardık. Bizi çok iyi karşıladılar. O kadar sefil haldeydik ki hemen karnımızı doyurup, üzerimize giyecek bir şeyler verdiler. İlk gün hamamda uyuduk. Günler sonra sıcak, rahat bir ortamda karnımız tok uyumuştuk."

"Yemek atıklarını bulduğumuz zamanlar çok şanslıydık"

Kransodar'dan gelen çocuklar 3 ay sonra Saruu-Uzgayiti köyüne gönderiliyor. O sırada gazimiz kabakulak oluyor ve ameliyat olmak zorunda kalıyor. Yaşadığı zorluklara bir de hastalığı ekleniyor. Hastalık sebebiyle halen duymakta sorun yaşayan gazimiz şunları anlatıyor: "Hastaneden çıkınca tüm Leningradlılar gibi ben de Saruu-Uzgayiti köyüne gönderdiler. Orada samimi olduğum arkadaşlarım vardı. Nina Şişneva, Lusya Alekseyeva ve Marina Rusakova. Dördümüzün çektiği bir fotoğrafımız var, halen saklım. Zor günlerde birbirimize anne, baba, kardeş olduk. Yarı aç, yarı çıplak çok zor yıllar yaşadık. Yemek atıklarını bulduğumuz zamanlar çok şanslıydık. Patates kabuğunu toplayıp, yıkayıp pişirerek yerdik."

"Annem nerede?"

Savaş bitmesine rağmen açlık sona ermese de insanlar birkaç yıl içerisinde en azından ekmeğe yiyebilmeğe başlıyor. Yaşadığı tüm zorluklar bir yana yıllar geçse de gazimizin aklında tek bir soru "Annem nerede?". Yüreğine gömdüğü bu acısıyla kendi hayatını kurup, okumaya karar veriyor. O günleri şöyle anlatıyor: "1955 yılında fabrika eğitim okulunu kazandım. Yokluk peşimi bırakmadı. O zaman da param olmadığı için çok yalın ayak kaldım. Okulu bitirdikten sonra hayat benim için daha kolay oldu. Para kazanmaya başladım. Dokuma ve halat fabrikasında eğitici olarak çalıştım. İlk kez kendime yeni kıyafetler satın alabildim."

Çalıştığı fabrikada eşiyile tanışıyor ve evlenip kendi ailesini kuruyor. Şimdi eşi ve 3 çocuğuyla geçmişin yaralarını sarıyor.

Kırgız halkının İkinci Dünya Savaşı hatıraları

65 milyondan fazla insanın yaşamını yitirdiği İkinci Dünya Savaşı, insanlık tarihinin yaşadığı en büyük felaketlerden biridir. İkinci dünya savaşına Kırgızistan'dan toplam 365 bin asker katıldı. Çeşitli cephelerde savaşan bu askerlerin 160 bini geri dönemedi. Bunlar arasında sağ olup olmadığı bilinmeyen sayısız asker vardı. Evine geri dönemeyen binlerce asker, ardında gözü yaşlı anneler, eşler ve evlatlar bıraktı.

Yrd. Doç. Dr. Gökçe YOĞURTCU

(* «Bu haber, 2007 yılında Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Maltepe Üniversitesi ve Türkiye İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı'nın "20. Yüzyılda Kırgız Millî Kimliğinin Gelişim Süreci" Sözlü Tarih Araştırması görüşmelerinden ürettiğimizdir.»)

2007 yılında Kırgız halkının 2. Dünya Savaşı yıllarında ve sonrasında içinde bulunduğu durumu yansıtan sözlü tarih görüşmeleri yapıldı.* Bu görüşmeler, hayatının önemli bir kısmını Sovyetler Birliği döneminde yaşamış, 1991'de 50 yaşın üstünde olan kişilerle gerçekleştirildi.

Bu görüşmeler gazilerin ve gazi yakınlarının acı dolu hatıralarına ayna tuttu. Haberimizde savaş tanıklarıyla yaptığımız görüşmelerden hem savaş cephesinde yaşanan acılara hem de geride kalanların yaşadığı zorluklara yer veriyoruz.

“Savaşın çıktığını radyodan duyurmuşlardı”

İkinci Dünya Savaşı yıllarında halkın savaşın çıktığını radyodan öğrendiğini aktaran savaş tanığı Abdikerim Baktıgulov, yaşadıklarına ilişkin şu ifadeleri kullandı: “O zaman radyo vardı. Televizyon diye bir şey yoktu. Kâğıttan yapılmış yuvarlak radyo vardı. Onunla duyurmuşlardı. ‘Savaş çıktı: 22 Haziran 1941’de savaş başladı’ diye. Biz o zamanlarda 16-17 yaşlarındaydık. Savaş çıktı dediler. Halk korkuyla ‘bize ne olacak, halimiz ne olacak’ diye endişelenmeye başladı.”

“O zamanlar savaş meydanına 100-200 kişi çıkıyorduk ve akşama 10-15’imiz dönüyorduk”

Savaşın büyük acılar ve yıkımlar getirdiğini belirten savaş tanığı Capar Baltagulov ise savaşın izlerine ilişkin şu açıklamaları yaptı: “Ben 3-4 sene katıldım savaşa. Almanya ile anlaşmamız vardı, onu Almanlar bozdu ve bize savaş ilan ettiler. Çok kötü bir şey savaştık. Ben 13 gün esir kaldım savaştık. Benim madalyam, ödülleri çok. O zamanlar savaş meydanına 100-200 kişi çıkıyorduk, akşama 10-15’imiz dönüyorduk. Böylece 20-30 milyon kişi öldü. Kursk Muharebesi oldu. Bir günde bir milyon insan öldü orada, bir günde. Savaş 4-5 yıl sürdü. Devamlı, hiç durmadan gece gündüz demeden...”

Savaşın bir başka tanığı Almunzak Araev de Kırgız halkının canlarını ölüme nasıl siper ettiğini, “Savaşta Kırgızlar çok etkili oldu. Halkımız samimi ve vicedanlıydı. Yoksuldu. Hiçbir şey düşünmeden bombalarını bellerine bağlayarak kendilerini tankların altına attılar.

Ölümlerle cebelleşirsin ama kendi canını önemseyemediğinden değil, halkın sağ-salim kalsın diye can verirsin. Kendi canımızı unuttuk, başımızı ölüme siper ettik.” sözleriyle ifade etti.

“Çok insan helak oldu”

Savaşın en büyük yıkımlarından birinin amansız hastalıklar ve açlık olduğunu söyleyen savaş tanığı Caparkul Kırbaev, “Savaş döneminde halkın durumu çok kötüydü. Çocuk sayısı fazla olan evlerde uyuz, veba gibi hastalıklar yayıldı. Açlık yaşandı. Başak toplama-ya izin vermediler. Bazı evlerde ekmeğe yerine yarma içtiler. Çok insan helak oldu.” şeklinde konuştu.

Savaş tanığı Kırbaev konuşmasının devamında yaşadığı sıkıntılı günlere ilişkin, “Ekmeğe için sıra beklerdik. Ekmeği fiş ile verirlerdi. Yetmezdi. Sabaha kadar dükkânı beklerdim. Oduyu sırtımda taşıyarak getirirdik. Savaşta böyle zorluklar çektik.” ifadelerini kullandı.

“Bugüne kadar kalbimden çıkaramadım o acı günleri”

Savaş dışında hastalık ve salgının çok can aldığını belirten Asankari Azimov, “Herkes askere gittiği için kalan erkek çocuklara yazın tarla sürmek için atları besletirlerdi. Hastalık ve salgın oldu. Bazı yerlerde açlıktan ölenler de oldu. Onları toprağa verecek büyük yaşta insan yoktu, onları biz çocuklar toprağa verirdik.” diye konuştu.

Savaş tanığı Azimov konuşmasının devamında, “Savaş zamanında açlık, hastalık ve her gün bitmeyen ağlamalar oldu. Bugüne kadar kalbimden çıkaramadım o acı günleri...” dedi.

“Her işte sadece kadınlar çalışıyordu”

Erkekler savaşa gittiği için birçok işin kadınlar tarafından yapıldığını söyleyen savaş tanığı Gülsana Aşirova şunları kaydetti: “Savaş döneminde birçok zorluk yaşanmıştı. Herkes askere gitmişti. Her işte sadece kadınlar çalışıyordu. Erkekler savaştaydı. Bizim köyden savaşa gidenler oldu. Benim kocam da gitti. Kocam oradan dönmedi... Savaş döneminde otları biçerdik. Sırtımızda taşırdık. Yemek yoktu. Çok az, bu kadar, bu kadar ekmeğe verirlerdi. Sonra da sabahtan akşama kadar ot biçerdik. Sonra da savaşa kumanya gönderirdik. Onların bazıları ulaşır, bazıları da yarı yolda kalmıştı”

“Kadınlar çok güçlü oluyormuş”

Savaşın kadınlarla ve çocuklara ağır görevler yüklediğini ifade eden Bübüsaya Omorova, “41 yılında savaştı çıktık. Bizim kolhozda sadece iki erkek kaldı. Hiç kimse kalmadı. Bütün 14-15 yaşındaki oğlanları götürdüler. Çocuklarla kadınlar kaldılar. İnek sağan, ekin biçen, tarla süren, hayvanlara bakan, hububatları öküze yükleyerek ambara getirenler de kadınlar oldular. Kadınlar o kadar güçlü oluyormuş” şeklinde konuştu.

Omorova savaşın sona ermesiyle halkın yaşadığı sevinci şu ifadeleriyle aktardı: “Kendimizin ölmemize ve aç olmamıza rağmen savaşa karşı, gömlek gönderdik. Gece-gündüz ip yapıp çorap ve eldiven dokurduk. Yağı ve hayvanı kesip eti vagonlarla gönderdik. ‘Götürenler bomba sesleri geliyor, binlerce asker gitti’ diye haber getirirdik. Savaş bugün veya yarın bitecek derken savaş da bitti. O anki sevincimizi anlatılabilecek bir söz yoktur. Birbirimizi hem kucaklıyoruz hem de ağlıyoruz, savaş bitti diye.”

“Çok insan savaştan geri dönmedi”

İkinci Dünya Savaşı'nda milyonlarca insanın hayatını kaybettiğini söyleyen savaş tanıklarından Caparkul Kırbaev şu açıklamalarda bulundu: “Vatani canla başla korudular. Duyduğuma göre savaştan 27 milyon insan kaybı olmuş. Almanya'da ise 25 milyon olduğunu söylüyorlar. Kim bilir ne kadar insanın öldüğünü. Çok insan savaştan geri dönmedi. Benim bir ağabeyim vardı. Hayatını kaybetti.”

Savaşa ailesinden iki erkek kardeşinin gittiğini söyleyen Ataş Turusbekov, “Savaş sırasında ben sekiz, dokuz yaşındaydım. Büyük kardeşim 1943'te Turusbekov Mirzabay savaşa gitti. Sonra ondan sonraki kardeşim olan Turusbekov Moldakmat gitti. En büyük kardeşim savaştan geri dönmedi. Ne olduğu belli değil. Sonraki kardeşim ise döndü. O öğretmeni. Öğretmenlere savaşa katılmaması için izin verilmiş, o savaştan sonra geldi. Çok zor bir dönem yaşadık.” şeklinde konuştu.

Savaşın tanıklarından Almunzak Araev de savaşın yıkımından şu sözlerle bahsetti: “Savaşta Kırgızlar çoktu. Ancak benim olduğum yerde yoktu. Buradan 12-20'şer olarak giderdik. Orada Kırgızlardan tek ben vardım. Sonra Kırgız değil insan görmeye muhtaç hale geldik. Gidiyoruz, gittiğimiz yerde kardeşin yok, ağabeyin yok. Sonra eve geldiğimizde öğrendik, şu şu ölmüş diye. Benimle beraber giden 10 Kırgızın içinde şu anda sadece biri hayatta. Hepsi savaştan öldü.”

Savaşın birçok insanın yaralı olarak döndüğünü belirten Bübüsaya Kırbaev, “41 yılında ise savaş başlayınca babamı askere çağırıldılar. Benden büyük kardeşim vardı, o da gitti. Kendisi asker, subay Mamırkan Kırbaev'di. O savaştan dönmedi. Savaşta benim akrabalarımın 17 insan gitti. 17 insanımdan ikisi döndü. Babam ise savaştan yaralanarak Berlin hastanesinde tedavi gördükten sonra 1945 yılının Ekim ayında sakat bir şekilde döndü.” şeklinde konuştu.

“Savaş bitti... bu bir taraftan sevinç diğer taraftan yoksunluktu”

Savaşın izlerinin hafızasında hala canlı olduğunu ifade eden Kırbaev, “Savaş bittiğinde babamdan haber yoktu, annemin kendi çocuğu gibi büyüttüğü babamın kardeşinin kaybolduğuna dair haber geldi. Ben o sırada küçük-tüm ve hastanedeydim. Savaş bitti diye yaralı olarak gelenlere sevinçten ağladım. Yemeklerle ağırladılar. Savaş bitti kalanlar da gelecek diye dul kalan kadınlar, matemle ağladılar. Bu bir taraftan sevinç diğer taraftan yoksunluktu. Küçük olsam da ekin taşımam ve üşümem hatırımdan silinmez.” dedi.

“Savaştan dönen bir askeri görmek o kadar güzel ki...”

Savaşın dönen insanların karşılama sevincinin eşsiz olduğunu belirten Omorova, “Savaş bittiğinde, yukarıdaki bir köye savaştan asker gelmiş diye haber gelir gelmez o kolhoza kitleler halinde onu görmeye giderdik. Savaştan dönen bir askeri görmek o kadar güzel ki. Onu kucaklamaktan öpmekten yorardık. Gelen geldi gelmeyen gelmedi. Savaştan gelenler sakat, birisi kolsuz, diğeri de ayaksız olanlardı. Her ne olsa da canlı geldiklerine memnunduk. Çok insan dönmedi. Gençlerin hepsi gitti. Kocamın bütün akrabaları gitmişlerdi. Kimse dönmedi. Tek kocam kaldı. O da kalmadı ama epilepsi hastalığı varmış, geri döndü. Almatı'da altı ay hastanede yattıktan sonra doktorun izniyle kolhozda kaldı.” ifadelerini kullandı.

Savaşın tanıklarından Manap Corobekov ise, “Savaş kolay bir şey değildi. Çok insan kaybettik. Bizim askerlerden sağlam gelenleri ve yaralanmış olanları da vardı. Bundan sonra hiç savaş olmasın. Barış olsun. Halkımız huzur ve barış içinde yaşasın.” ifadeleriyle dünya barışı için dileklerde bulundu.

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından 75 yıl geçmesine rağmen hala savaşın acı hatıraları canlı. Bu görüşmelerin bir kısmı görüşmelerin ardından geçen sürede hayatlarını kaybetti. Fakat düşünceleri sözlü tarih kayıtları sayesinde bundan sonra da tarihe tanklık etmeye devam edecek.

Büyük Vatan Savaşı'nda Kırgızistanlıların rolü

1 Eylül 1939'da Almanya'nın Polonya'ya işgali ile başlayan II. Dünya Savaşı 2 Eylül 1945'te sona erdi. 22 Haziran 1941'de Almanya'nın SSCB'ye saldırması ile Büyük Vatan Savaşı başlamış oldu. Nazi Almanyası ile müttefikleri ve Sovyetler Birliği arasındaki savaş Kırgızistan dahil eski Sovyetler Birliği'ne dahil ülkelerde Büyük Vatan Savaşı olarak adlandırılmaktadır. Bu savaşta 27 milyon vatandaşını kaybeden SSCB en çok can kaybı veren ülke oldu. Eski SSCB'nin 15 cumhuriyetinden biri olan Kırgızistan'da da her ailede savaş derin izler bıraktı, bu savaşta Kırgızlar da büyük sıkıntılar çekti. Kırgızistan'dan toplam 365.000 asker Büyük Vatan Savaşı'na katıldı, bunların 160.000'i geri dönemedi. Kırgızistan'dan toplam 76 askere "Sovyetler Birliği Kahramanı" unvanı verildi, 150.000'i nişan ve madalyalar ile ödüllendirildi, yaklaşık 60 bin asker habersiz kaldı.

Kırgızistan'da genel seferberlik ilan edildi

Savaşın ilk gününden başlayarak Kırgızistan'da da genel seferberlik ilan edildi ve askerî birlikler, tümenler teşkil edildi, askerî eğitim kursları açıldı. Savaşta Kırgızistanlı askerler benzersiz kahramanlıkları gösterdiler. Daha savaşın ilk gününden itibaren Kırgızistanlı askerler Faşist Alman ordusuna karşı çetin savaşlara katıldılar. Kırgızistanlılardan Sovyetler Birliği Kahramanı unvanı alan ilk asker, Savaş öncesinde Frunze'de çalışan Nikolay Dmitriev idi. O, 10 Temmuz 1941

tarihinde Beyaz Rusya'da düşmanın üç tankını hasara uğratmıştır. Kırgızistanlı general İ. Panfilov komutasındaki Kırgızistanlı ve Kazakistanlı askerlerden oluşan 316. tümen, 1941 yılının Ekim-Kasım aylarında Moskova savunmasındaki savaşta büyük kahramanlık gösterdi. Panfilovcuların 28'i buradaki savaşta hayatlarını kaybetti ve İ. Panfilov başta olmak üzere hepsine 1941 yılında Sovyetler Birliği Kahramanı unvanı verildi. Bunlar arasında Kırgızların arasından "Sovyetler Birliği Kahramanı" unvanı verilen Düyşönkul Şopokov ve bir çok Kırgızistanlı askerler bulunuyordu.

Destansı kahramanlık

6 Ağustos 1942'de Don Nehri kenarındaki çatışmada Kırgız askeri Çolponbay Tülöberdiev kendini düşman sığınağına atarak eşi benzeri olmayan bir kahramanlık göstererek vefat etti. Bu sayede Sovyet orduları sığınağın bulunduğu tepeyi almayı başardılar. Mart 1944'de Estonya'daki savaşta Kırgız pilot İsmailbek Tarançiev mermi değmesi sonucu yanmakta olan uçagını düşman tanklarının toplandığı yere doğru sürdü, onları patlatarak hayatını kaybetti. Ölümünden 47 yıl sonra 1991 yılında İsmailbek

Tarançiev'e Sovyetler Birliği Kahramanı unvanı verildi.

Kırgız kökenli bir başka Sovyetler Birliği Kahramanı general Dayır Asanov Stalingrad savaşı ve Harkov vilayetindeki savaşta düşman tankları ile zırlı araçlarını ve düşman askerlerini yok etti. Kırgız askerlerinin içinde iyi keşif erleri de bulunuyordu. Keşif eri, çavuş Aşırbay Koyonközov bir kaç defa düşman geri cephesine gitti, O'nun başında bulunduğu grup düşman araçlarını, iletişim sistemini yok etti ve Alman askerlerini tutukladılar. 1943'te Dinyepr savaşında asteğmen

Anvar Çortekov'un takımı 30 düşman askerini yok etti.

Son bombayı kendisine bağladı

Almanlara karşı savaşan Sovyet ordusunda yer alan çok sayıda Kırgızlar ana-vatanları için kendi hayatlarını dahi esir-gemediler, buna ilişkin bir çok örnek mevcuttur. 1942'de Kafkasya cephesinde Alman tanklarının kuşatmasında kalan Kubat Cumataev son bombayı kendisine bağlayarak kendini düşman zırlısının altına attı ve böylece düşman taarruzunun geri püskürtülmesinde büyük pay sahibi oldu. 1942'de Kafkasya'da yapılan savaşta Akun Sadırbaev düşman tarafından atılan 16 el bombasını yakalayıp tekrar geri attı. Sadırbaev 17. el bombasının elinde patlaması sonucu hayatını kaybetti. 1944'te Letonya'yı boşaltırken yaralı Kubat Taygaraev son el bombaları Almanlara karşı patlatıp hayatını kaybetti. Çatışma sırasında iki düşman tankını imha eden Musa Esengulov çok ağır bir şekilde yaralanmış olmasına rağmen bombayı eline alarak kendisini düşman tankının altına attı.

1944'te cephe savaşında kuşatmada yalnız kalan Jumar Asanaliev son bombayı patlatıp kendisi ile birlikte Alman askerlerini öldürdü. 1945'te Asanbek Otorbaev, Oder Nehri kenarındaki savaşta iki el bombasını kendisine bağlayıp patlattı. Subay Koçkor Murzakarimov ise çatışmada gözlerine düşman mermisi değerek göremez hale gelmesine rağmen tek başına savaşmaya devam etti. Murzakarimov sonunda el bombasını bağrına basarak kendisine yaklaşan Almanlara doğru patlatıp 96 Alman askerini öldürdü.

Kızıl ordudaki Kırgızistanlılar

Kırgızistanlı askerler Avrupa'yı Faşist Alman ordularından temizlemek için yapılan savaşlara da katıldılar. Mayıs 1945'te Berlin'in ele geçirilmesi sırasında Kızıl Ordunun farklı birliklerinde görev alan Kırgızistanlılar bulunuyordu. Aynı zamanda erkeklerle beraber aralarında Kırgızların da bulunduğu Kırgızistanlı pek çok cesur kız kendi istekleriyle cepheye gittiler. Sovyet Kırgızistan'dan toplam 1.395 kadın çeşitli cephelerde savaştı. Isık Göl Vilayeti Ceti Ögüz ilçesinden Sovyetler Birliği Kahramanı kadın pilot Evdokya Pasko cephede toplam yaklaşık 800 uçuş gerçekleştirdi.

Savaş başladıktan sonra Sovyetler Birliğinde savaşın olduğu batı bölgelerindeki fabrikalar acil bir şekilde Kırgızistan'da bulunduğu Kırgızistanlı pek çok cesur kız kendi istekleriyle cepheye gittiler. Sovyet Kırgızistan'dan toplam 1.395 kadın çeşitli cephelerde savaştı. Isık Göl Vilayeti Ceti Ögüz ilçesinden Sovyetler Birliği Kahramanı kadın pilot Evdokya Pasko cephede toplam yaklaşık 800 uçuş gerçekleştirdi.

Savaş başladıktan sonra Sovyetler Birliğinde savaşın olduğu batı bölgelerindeki fabrikalar acil bir şekilde Kırgızistan'da bulunduğu Kırgızistanlı pek çok cesur kız kendi istekleriyle cepheye gittiler. Sovyet Kırgızistan'dan toplam 1.395 kadın çeşitli cephelerde savaştı. Isık Göl Vilayeti Ceti Ögüz ilçesinden Sovyetler Birliği Kahramanı kadın pilot Evdokya Pasko cephede toplam yaklaşık 800 uçuş gerçekleştirdi.

Savaş yıllarında yerli hammaddede

Savaş yıllarında cumhuriyete yerli hammaddeleri kullanarak savaş endüstrisinin geliştirilmesine önem verildi. Bu çerçevede Haydarkan Civa ile Kadamçay Antimon fabrikaları, Ak-Tüz kurşun madeni, nadir sanayi madenleri işleyen Kaşka-Su fabrikaları kurularak faaliyete geçtiler. 1941 yılının sonunda, tüm SSCB'de üretilen civanın % 85'ini Kırgızistan karşılıyordu. Hemen hemen her patlama aletinde ve okta Haydarkan civası bulunuyordu.

1940 yılında Kırgızistan ekonomisinde

sanayinin payı % 50.2 iken, 1945 yılına gelindiğinde bu rakam % 67.5'e kadar yükseldi. Kırgız SSC sanayi fabrikalarını genellikle cepheye giysi, yiyecek, savaş ürünlerini ürettiler. Yeni elektrik hatları, hidroelektrik santralleri, demiryolları kuruldu. Sanayi işletmelerinde 10 saatlik çalışma uygulandı, işçi sayısı yetmediğinden dolayı esas işçi gücünü kadınlar ve yetişkinler oluşturdu.

SSCB'nin önemli tarım bölgeleri işgal altında kalmasından dolayı Kırgız SSC tarımının önemi artmıştır. tarım ürünlerinin üretiminde artış sağlandı. Kırgızistan'da savaş için ihtiyaç duyulan devlete tarım ürünleri temin etme hususunda bir hayli artış görüldü. Tahıl % 10, patates % 36,8, sebze % 107, et % 57.4 ve yün % 63.3 oranında arttı. Erkeklerin savaşa gitmeleri sebebiyle tarım işlerinde esas görevler kadınların, yaşlı kimselerin ve gençlerin omzuna yüklendi. İhtiyaç olduğu zaman kadınlar kolhoz ve sovhozlarda kombayncı, traktör kullanıcısı ve şoför olarak da çalıştılar. Kolhozlarda şeker pancarı, pamuk gibi ziraat bitkilerinin yüksek hasat almada Z.Kaynarova, K.Şopokova, A. Coldoşbaeva, İ. İsmailova, Ö.Atabekova, Ş.Tezebkayeva gibi kadınların yönettikleri tarım ekipleri başarı gösterdiler. Z.Kaynarova'ya şeker pancarından yüksek verim aldığı için 1948 ve 1957 yıllarında iki defa Sosyalist Emek Kahramanı unvanı verildi. Hayvancılık sektöründe hayvan sayısının çoğaltılmasına, cepheye gerekli hayvancılık ürünlerinin üretimine önem verildi. Savaş yıllarında cumhuriyet cepheye et gönderme görevini fazlasıyla yerine getirdi.

Cepheye gönderilen yardımlar

Kırgızistan halkı cepheye kendi şahsi yardımlarını da esirgemedi, onlar cepheye yiyecek ve sıcak giysileri gönderdiler. Her aile değerli eşyalarını, maaşlarının bir kısmını Halk Savunma Fonu'na aktardı. Büyük Vatan Savaşı yıllarında Kırgızistan halkı Savunma Fonu'na 189.000.000 ruble topladılar. Bu parayla "Sovetskiy Kırgızistan" (Sovyet Kırgızistanı) adlı tank serisi yapıldı ve bu tanklar Kasım 1942'de ilk defa Stalingrad savaşından itibaren cephe alanlarında kullanıldı.

Kırgızistan'a fabrikalar ile beraber savaş alanlarında kalan yerleşim yerlerinde oturan SSCB halkı da tahliye edildi. Savaş yıllarında Kırgızistan yaklaşık 300.000 savaşa mağdurunu kabul etti. SSCB'nin merkezi bölgelerinden hastaneler de Kırgızistan'a tahliye edildi. Bununla birlikte tıp kursları açıldı, eğitim alan sağlık personelinin sayısı çoğaltıldı. Savaş döneminde SSCB'nin batı bölgelerinden yüksek eğitim kurumları, araştırma kurumları ve bilim adamları tahliye edildi ve Kırgızistan'daki bilimsel araştırmaya katkı sağladılar 1943'te SSCB Bilimler Akademisi'nin Kırgızistan şubesi kuruldu. Savaş yıllarında Kırgızistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetinin sanatçıları (yazar, şair, ressam ve oyuncular) genellikle savaş ve vatansenverlik ilgili konulara odaklandılar. Abdilas Maldıbaev, Sayra Kiyizbaeva, Aşırbek Botaliev, Anvar Kuttubaeva, Miskal Omurkanova, Maryam Mahmutova, Musa Baetov, Atay Ogonbaev gibi ünlü Kırgız sanatçılarından oluşan gruplar savaşın yapıldığı çeşitli cephelere giderek konser verdiler. Kırgız Sovyet Edebiyatı

nin temsilcileri vatani savunma konusunda eserleri ortaya koydular. Özellikle savaş konusunu işleyen Cengiz Aytmatov ile 1950'lerde Kırgız edebiyatı yükükleşti. Bir çok Kırgız yazar ve şairlere cepheye gidip savaştı ve bazıları hayatlarını kaybettiler.

Türk topluluklarındaki sürgün trajedisi

Savaş trajik sayfaları doludur. Savaş yıllarında Kırgızistan dahil Orta Asya'ya Kafkasya ve Kırım'dan Ahıska Türkleri, Kırım Tatarları, Çeçenler, İnguşlar, Kumuklar, Karaçaylar, Balkarlar, Nogaylar v.s. Türk toplulukları zorla sürgün edildi. Ne yazık ki Stalin yönetimi tarafından hainlikle suçlanan bu topluluklar büyük kayıpları başlarından geçirdiler. Bir tarafta sayısız kahramanlık madalyası dağıtılan askerlerin diğer tarafta onlar gibi vatandaşları için savaşmalarına rağmen Almanlara esir düşen askerlerin tarihi de unutulmamalıdır. Onlar savaştan döndükten sonra esir düştikleri dolayısıyla hainlikle suçlanıp hapse atıldılar yada uzak bölgelerdeki şartları ağır kamplara sürgün edildiler. Böyle bir kadere mahkum olan esir düşen Sovyet askerleri arasında Kırgızlar da vardı.

Sonuç olarak yakınçağ Kırgızistan tarihinde Büyük Vatan Savaşı önemli bir yere sahiptir. Büyük Vatan Savaşı döneminde Kırgızistan halkı hem cephe- de savaştılar hem cephe gerisinde gece gündüz çalışarak zafer için büyük katkı sağladılar.

Büyük Zafer'in 75.yıldönümü anısına

Savaş döneminde Kırgız edebiyatı

9 Mayıs 1945 tarihi insanların vatanı için canını verdiği, ölümün çok olduğu, insan aklına sığmayan kargaşanın sona erdiği gün. Annelerin cesaretini sımayan, genç çocukları erken büyüten, bütün halkı kaygılandıran felaket günlerin geride bırakıldığı bir gün. Kırgız halkı tüm Sovyet halkları gibi savaşın başladığı günden itibaren bugünü sabırla bekledi.

Cephedeki askerler edebi eserlerle yüreklendirildi

22 Haziran 1941 tarihinde Nazi Alman askerleri Sovyetler Birliği'ne saldırarak çok uluslu Sovyetler için Birinci Dünya Savaşını başlattı. O savaşta Sovyetler Birliği'nde diğer uluslarla birlikte Kırgız halkı da felaket dolu günler yaşadı. Aniden saldıran düşmana karşı vatani korumak için tüm Kırgız askeri savaşa gönderildi. Böyle bir durumda Sovyet askerlerine cesaret veren eserler yazmak ve bunu yaymak önemli bir işti. Çok kısa süre içerisinde tüm sanatçılar bu amaçla çalışmalar yaptı ve onların yazdıkları birçok eser sonucunda 1941-1945 yılları arasında Kırgızistan'da eşsiz eserler meydana geldi. Örneğin Kırgızistan Devlet Yayınevi iki bine yakın sayıda askeri, siyasi, edebi, bilimsel çalışmalar yayımladı. Ülkede genel baskı sayısı 9 milyona ulaştı. Bu eserler savaşa gönderilerek askerlere ulaştırıldı. Böylece sanat insanları kanlı savaş alanında askerleri vatanını, halkını sevmeye ve korumaya çağıran eserleri cesur olma-ya motive etti.

Hem yazar hem asker oldular

Savaşın feci yıllarında halka destek olan, halkı zafere ulaştıracaklarına inandıran, umut ışığı olanların başında şair ve yazarlar vardı. Onlar bu zor günlerde haber-denemeler yazarak gazetecilik görevini, şiir, nesir, drama yazarak yazarlık görevini ve cepheye düşmanla savaşarak da askerlik görevini yerine getirdiler. T. Ümötaliyev, R. Şükürbekov, N. Çekmenov, Y. Şıvaza, U. Abdulkaimov, T. Şamşiyev gibi başarılı sanatçılar Sovyet ordusunda görevlerini tamamlayıp vatanlarına sapaşaglam döndüler. Fakat savaşta M. Elebayev, C. Turusbekov, C. Aşubayev, K. Bökönbaev, A. Osmonov, K. Bayalınov gibi sanatçılar eserleriyle halk için çok emek verdiler. Aynı dönemde genç yazar S. Şimeyev, A. Akayev, N. Baytemirov ve ilk kadın şair N. Ceti-kaşkayeva da başarılı eserleriyle Kırgız edebiyatına büyük katkıda bulundu.

Kırgız'ın ünlü çocukları

Savaş dönemi kısa sürede yazılan eserleri talep etti. Bu nedenle hikâye, öykü gibi çalışmalar daha çok yazıldı. Bu dönemin gerektirdiği gibi Kırgız şair ve yazarlar eserleri savaş kahramanlarına adadı. Bu eserler "Kırgız'ın ünlü çocukları" adlı seri altında yayınlandı. Adı geçen seri bünyesinde yayımlanan eserlerin konuları biri birine çok benzemekteydi. Eserlerin kahramanları gerçek hayatın kahramanlarıydı. Onlar, Büyük Vatan Savaşı sırasında cesaretle eylemleriyle halkın aklında kalan Panfilov, asker bölümünün ajanı Aşırbay Koyonközov, 28 Panfilovcuların arasından Düşönkül Şopokov, arkadaşlarının düşmana karşı eylemlerini engelsiz gerçekleştirebilmesi için kendi bedenini ile kurşunları kapatan Çolponbay Tülöberdiyev'di. Onlar gibi yazarlar Kırgız yiğitlerinin kahramanlığını gerçek hayattaki argümanlarla aktarmaya çalıştı. Kırgız kahraman oğullarının hayatını detaylı bir şekilde yansıtmaya da küçük öykülerle kısa zaman içinde yazarak halkın heveslenmesine, motive olmasına katkı sağladılar.

Elebayev yarattığı gerçek kahramanlarla dikkat çekti

Savaş döneminde cesaret ve fikir açısından dikkat çeken eserlere M. Elebayev'in "Uzak Dağlardan", "Son Bir Gün" öyküleri örnekti. M. Elebayev "Uzak Yol", "Zor Zamanlar", "Fırtınalı Günler" eserleriyle tanınmış olup adı geçen öykülerde yaşamsal olayları seçerken, hayati gerçekleri yüceltirken diğer yazarlardan farklı yaklaşımda bulundu. "Son Bir Gün" öyküsünde yazar askere gidecek olan gencin düşüncelerini yansıttı. Öykünün kahramanı Kengeçul yaşamdaki dikkat çekmeyen sıradan olan olaylara farklı duygularla bakmaya başlar. Yarın savaşa gidecek olan gencin için kendi bedenini ile kurşunları kapatan Çolponbay Tülöberdiyev'di. Onlar gibi yazarlar Kırgız yiğitlerinin kahramanlığını gerçek hayattaki argümanlarla aktarmaya çalıştı. Kırgız kahraman oğullarının hayatını detaylı bir şekilde yansıtmaya da küçük öykülerle kısa zaman içinde yazarak halkın heveslenmesine, motive olmasına katkı sağladılar.

Eserlerde savaş nedeniyle karanan hayatlar da yer aldı

Kırgız edebiyatında ünlü yazar T. Sıdıkbekov da savaş yıllarında emeğini esirgemedi, durmadan kendini yazarlığa adadı. Yazarın "Savaş Günlerinde" (1943) adlı öyküler dizisini yayını bir-birinden yetenekli yazacağı romanların da habercisi oldu. T. Sıdıkbekov savaşın sonuna kadar hayatının sonuna kadar roman yazmaya devam etti. Savaş döneminde o bir yandan kendisini roman yazmaya adanırken, diğer taraftan da savaş zamanının talebine göre küçük öyküler yazarak görevini yerine getirmeye çalıştı. O "Fayda Lehine" ve "Terbiye" adlı öykülerini bu amaçla yazdı. İki yaşlı insanın fikir çatışmalarının yer aldığı eseri diyalog biçiminde yazdı. "Özledim" adlı eserini ise psikolojik türde kaleme alarak, babası savaş giden çocuğun özlemi ile savaşın meydana getirmiş olduğu ağır hayatı başarılı bir şekilde gösterdi. Bunun dışında T. Sıdıkbekov "Beklemek" adlı öyküsünü dramatik bir tarzda yazdı. Eserin baş kahramanı Mambet'in akan suda savaşta evladının ölümünü görüp delirdiği hikayesiyle, savaşın insanlar üzerindeki ağır sonuçlarını ortaya koydu.

Savaş yıllarında Kırgız edebiyatı kısa öykü türleri ile sınırlandırıldı ve öncelikli olarak savaş kahramanları yüceltildi. Bu kahramanlık aracıyla halk motive edildi. Bununla birlikte T. Sıdıkbekov gibi yazarların tecrübeleri Kırgız edebiyatının savaşın sonraki dönemlerine basamak oluşturdu.

Savaş film senaryolarını da etkiledi

Savaş döneminde Kırgız dramaturgisinde o dönemin talebine göre Kırgız askerlerinin kahramanlığını vurgula-

yan dramalar bol bol yazılmaya başlandı. Zaten sadece eserlerin isimlerine bakılsa vatanseverliğe çağrı oldukça görülür. A. Tokombayev'in "Yemin" (1942), Coomart Bökönbaev'in "Dağ Kızı" (1942), K. Eşmambetov'un "Kara Duman" (1942), O. Sarbagışev'in ve K. Cantöşev'in "Yiğitler" (1942), K. Malikov ve Kuttubayev'in "Vatanseverler" (libretto, 1942), R. Şükürbekov'un "İntikam" (1942), K. Cantöşev'in "İntikam" (1943), T. Bayciyev'in "Yiğitler" (1944), A. Osmonov'un "Kahramanın Ölümü" (1945) gibi dramların bir kısmı savaş meydanında kahramanlık gösteren askerlerin karakterini göstermeye adandı.

"Savaşı yazmak için cepheye gitmek istiyorum"

Kırgız edebiyatında o zamana kadar savaş konusunda sanat tecrübesinin olmaması, Kırgız yazarlarının çoğunun savaşı kendi gözleri ile görmemesi asker hayatını tarif etmede, asker karakterini göstermede zorluklar yaşattı. Bunu o dönemin öncü yazarı A. Tokombayev Kırgızistan Komünist Partisinin Merkezi Komitesine yazmış olduğu mektubunda da vurguladı: "Uzaktaki cepheye çalışırken birçok şiir, nesir ve piyes yazdım. Ama bunlar beni tatmin etmiyor. Yazar hayatı sadece kendi gözleri ile görüp, başından geçirdiğinde iyi yazabilir. O yüzden ben bu savaşın katılımcısı olmak istiyorum".

Halk destanları motive aracı oldu

Savaş döneminde Sovyet halkını düşmana karşı savaşmaya heveslendirmek ve vatanseverliğe çağırarak için ulusun milli gururu olan kahramanlarını yüceltmeye, halk destanlarındaki vatan için savaşın kahramanlardan örnek almaya başlandı. Kırgız dram yazarları da bir

dizi halk destanı üzerinde dram yazmaya başladı. Böylece K. Cantöşev'in "Kurmanbek", K. Malikov ile A. Kuttubayev'in "Canlı", T. Sıdıkbekov ile K. Rahmatullin'in "Manas ve Almanbet" dramaları, A. Tokombayev ile K. Malikov'un "Manas", K. Malikov'un "Seytek" gibi eserleri ortaya çıktı. Ancak bu eserlerin hepsi Kırgız dramaturgi sahnesinde varlığını sürdürmedi. Bazılarının kalitesi, dram karakteri gerekli olan seviyeye çıkamadı. Bunların içinden özellikle 1944 yılından başlayarak cumhuriyet dram tiyatrosunda yer almaya başlayan "Kurmanbek" ve "Canlı" piyesleri izleyiciler tarafından olumlu kabul edildi. Adı geçen her iki piyes de Kırgız halkının toprağını kendi canını esirgemedi koruyan kahramanlar hakkında hikâyeye sahiptir. Kahramanların karakterleri inandırıcı sunulduğundan dolayı halk tarafından kabul edildi, tiyatrodaki sürekli oynatıldı. Bu eserlerde halk kahramanlarının sadece kahramanlık tarafı değil, insani duygularıyla birlikte sunuldu. Bundan

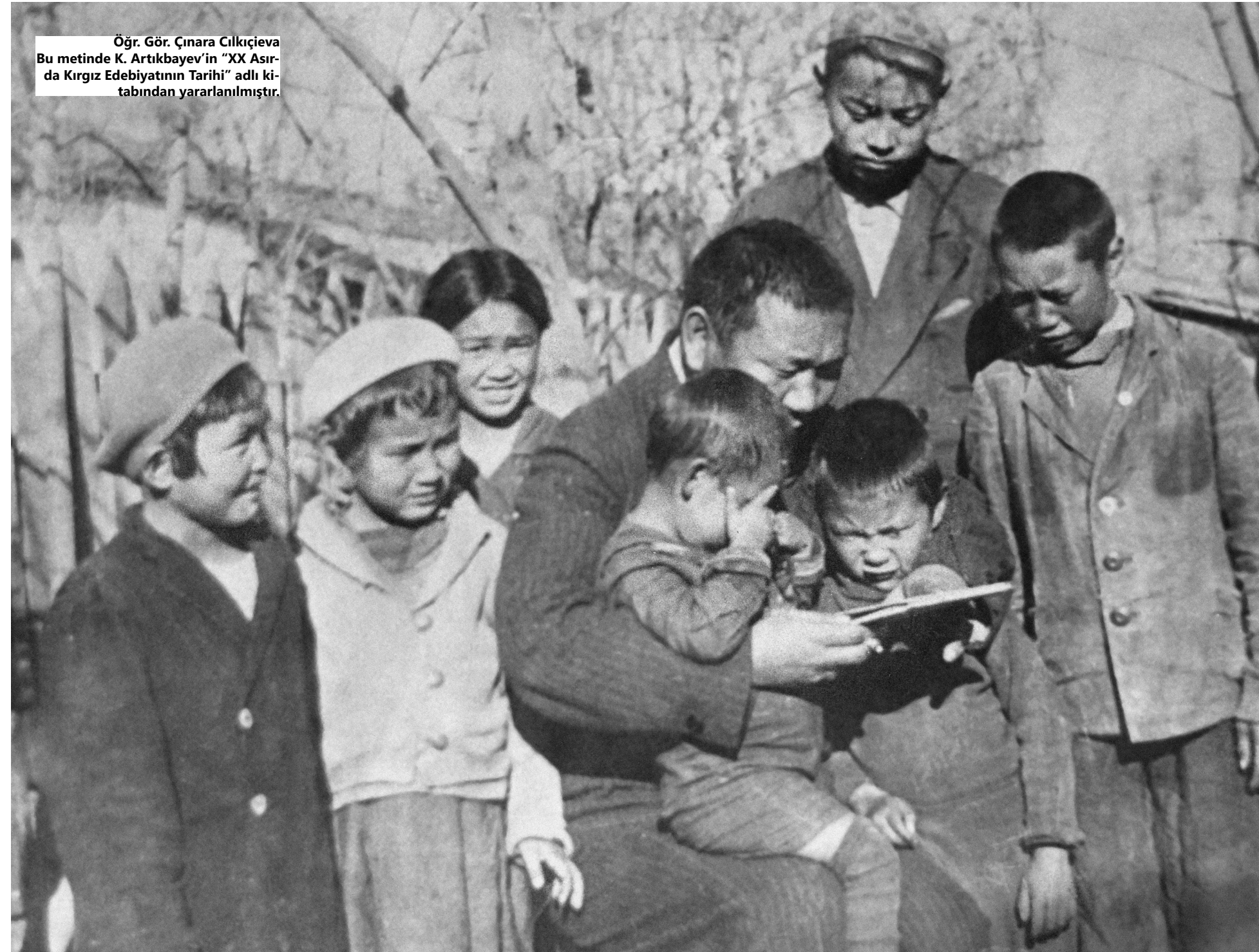
dolayı Kurmanbek de Kırgızın kahraman kızı Canlı Mirza da izleyiciyi yakın, akılda kalıcı karakterlerle etkiledi. Böylece güçlü karakterlerin kahramanlıkları halkın düşmana karşı savaşma duygularını güçlendirerek, vatanseverlik duygusunu uyandırarak, zafere giden yolda ilham verdi.

"Kurmanbek" dramı Kırgız dramaturgisini yeni sanatsal-estetik zirveye çıkaran eser oldu. "Kurmanbek" destanındaki kahramanları halka ulaştırmada Kırgız Devlet Dram Tiyatrosu oyuncularının, özellikle de Teyitbek rolünde esrarengizliği, uyumsuzluğu psikolojik derinlikte oynayan SSCB'nin ulusal sanatçısı Muratbek Riskulov'un katkısı büyük oldu. Sonuç olarak Kırgız dramaturgisini savaş döneminde bir hayli geliştiren ve halkın vatanseverlik duygusuna etki eden güçlü sanat aracına dönüştü.

Öğr. Gör. Dr. Güلزada Stanaliyeva

Kırgız edebiyatında “savaş”

Büyük Vatanseverlik Savaşı (1941-1945) sadece Sovyet halkının değil tüm Avrupa halklarının tarihine iz bıraktı. Saldırganlık vaadini bozan Nazi Almanyası 22 Haziran 1941 yılında Sovyetler Birliğine işgal girişimciliğinden itibaren sadece Sovyet halkının değil tüm Avrupa ve Asya kıtalarında yaşayan insanların ekonomik, kültürel yaşamını da büyük ölçüde değiştirdi.

Öğr. Gör. Çınara Cılkaçeva
Bu metinde K. Artıkbayev'in "XX Asırda Kırgız Edebiyatının Tarihi" adlı kitabından yararlanılmıştır.

Savaşta yaklaşık 27 milyon insan hayatını kaybetti. Sovyetler Birliği'nde kahraman unvanı alanların sayısı 12 binden fazlaydı. Kırgızistan'dan da 60binden fazla insan kahraman unvanını aldı. Düşönkul Şopokov, Dayır Asanov, Kalıynur Üsenbekov, Çolponbay Tüleberdiyev, Talgat Begeldinov, Nikolay Ananev, Gavriil Panteleyev ve diğerleri...

Birçok Kırgız sanatçı cephede savaştı

Elbette savaş döneminde çok uluslu Sovyet edebiyatının genel konusu savaştı. Nazi işgalcilerine karşı mücadele eden Sovyet halklarının içerisinde Kırgız kültür temsilcileri de savaşa çok aktif bir şekilde katıldı. T. Ümetaliyev, R. Şükürbekov, N. Çekmenov, Y. Şıvaza, U. Abdıkayimov, T. Şamşiev ve diğer yazarlar kan tarlasında düşmanla savaşıp geri döndüler. M. Elebayev, C. Turusbekov, C. Aşubaev, K. Esenkocoev, C. Camgırçiev gibi yazarlar ise vatani, halki için kahramanca hayatını feda ettiler.

Cepheden yazılan eserlerle vatandaşa çağrıda bulunuldu

Şiir dili, ansızın saldıran Nazi Almanya'sının adaletsiz savaş hareketini açığa çıkarmak için tüm Sovyet halkına vatanseverlik çağrısıyla savaşın ilk gününden itibaren aktif bir eyleme geçti. Savaş sırasında Kırgız şairlerinin yazdığı şiirler vatani koruma ve vatanın kutsallığını yüceltme gibi konuların yanı sıra meydan okuma ve görevlendirme içeriğine de sahipti. Bununla birlikte ant içme, vedalaşma, uğurlama, mektup yazma, cepheye yardım, hediye verme, aşk duygularını anlatan şiirlerin birçoğu yine görevini yerine getirmeye yönelik çağrı niteliğindedir. Bu şiirler aracılığıyla cephedeki askerler yurttaşlara, ebeveynlerine, eşlerine ve erkek kardeşlerine seslenerek iyi bir vatandaş olmalarını ve cepheye yardım görevlerini mümkün olduğunca en iyi şekilde yerine getirmelerini istediler.

Ümötaliyev'in edebiyat dünyasında yeri başka

Şiirin içeriğini savaş gerçeği oluşturdu. Şiirlerin çoğunda veda, uğurlama, ant içme, mektup gibi konular hakimdi. Sadece Kırgız şiir dünyasında değil tüm Sovyet Birliğinin şiirlerinde de aynı temalar söz konusuydu. T. Ümötaliyev'i diğer şairlerden farklı kılan onun şiirlerinde savaş hayatını, savaş alanındaki askerlerin kahramanlıklarını geniş ve gerçekçi bir şekilde tasvir etmesidir. Şairin savaş alanındaki askeri yaşam bilgisinin olması onun şiirlerinin gerçeğe daha yakın olmasını ve cephe yaşamının geniş perspektifle gösterilmesini sağladı. T. Ümötaliyev'in savaş dönemindeki "Son Kursun", "Nasıl Unuturum", "Üç Kahraman Hakkında Şiir" gibi şiirleri cephe imgesini şiirsel bir dille ifade ettiği için edebi topluluk tarafından çok değer gördü. 1946 yılında şairin savaş dönemindeki şiirleri bir araya getirilerek "Zafer" adlı bir kitap olarak yayınlandı.

Şiirler tek bir dilden yazıldı: Birlik ve beraberlik

Savaş zamanlarında en çok işlenen konulardan biri bu dostluktu. Hit-

ler işgalcileri ülkeyi işgal ettiklerinde SSCB'nin çok uluslu olmasından dolayı bir birlik sağlanamayacağına inanıldı. Sovyet uluslarının cephede ve arkasında çalışanların birlik ve beraberliği, arkadaşlık ilişkileri Hitler'in ideolojisinin bir kuru hayal olduğunu gösterdi. Büyük dostluk, uluslararası proletarya ile Sovyet halkının dayanışması Sovyet edebiyatının ana konularından biri oldu. Kırgız şairleri de bu konuyu ele alarak katkıda buldular. C. Bökönbaev'in "Bizim Dost", K. Malikov'un "Dnepr Seslenir", "Rusya", T. Ümötaliyev'in "Dinlersin", "Gelmez Deme", "Oksana", A. Tokombayev'in "Güle Güle", "Büyük Rus Kırgız", A. Osmonov'un "Akademisyen Skryabine", "Rusya", "Pokrişkine", A. Toktomuşev'in "Türkmen Kızına", "Rus Çocuğu" gibi şiirlerde Sovyet ülkelerindeki ulusların birbirine olan dostluk ve beraberliği yüceltildi.

A. Osmonov'un şiirleri savaşın ardındaki acı izlerin tasviridir

Kırgız halkının yetenekli şairi A. Osmonov 1945 yılının sonuna doğru "Ölüm dirilenler", "Üç Ayak", "Cenişbek" gibi şiirleri yazdı. "Ölüm Dirilenler" şiirinde savaşın bıraktığı acı izleri farklı insanların kaderlerine ilişkilendirerek tasvir etti. Savaş, sadece yaşam ve ölüm mücadelesi, insanların cesaret veya zayıflığının sınavı değil aynı zamanda cephe arkasında çalışanları da zorlayan ve zekasını değerlendiren özel bir durumdu. Savaş döneminde olağan hayatın dışında birçok şeyin ortaya çıktığını A. Osmonov'un şiirlerinin içeriğinde daha net farkedebiliriz. Ayrıca A. Osmonov "Üç ayak", "Cenişbek" ve "İşimkanın Ağacı" şiirlerinde insanların asi nitelikleri ön plana çıkarmayı başardı.

Vatan, hayat, emek!

Ülkenin yeniden inşası tamamlanırken devlet çapındaki büyük yapıların geleceğine inanan şairlerin eserlerinde özellikle vatan, hayat, emek konuları devrim kazandı. Şair A. Osmonov'un şiirlerinin temel tematik objesini Kırgız köyünün güzelliği, köy sakinlerinin günlük hayatı, emek görüntüleri, sıradan çiftçi çalışanlarının düşünceleri, dünyaya olan bakış açıları, emeğe karşı tutumu ve gelenek-görenekleri oluşturdu. A. Osmonov'un çiftçi konusunu en küçük ayrıntısına kadar incelemesi, şiirsel sanatı genelleştirilmesi ve daha önce dokunulmamış yeni yönleri keşfetmesi açısından diğer Kırgız şairleri ile karşılaştırıldığında gerçekten benzersizdi. O sadece düşünce ve tematik açıdan değil, aynı zamanda sanat-sal olarak da büyük yenilikler getirdi ve yenilikçi arayışlara yeni ufuklar açtı. "Benim Toprağım-Şarkının Toprağıdır" (1947), "Yeni Şarkılar" (1947) gibi şiir kitapları bunun en güzel örneği.

Kırgız şairlerin savaş sürecinde yazdığı şiirleri okuyan herkes anavatanı olan ebedi sevgi, halkın kaderi, işgalci düşmanlara olan nefret, vatan koruması, Nazileri yok etmek, birlik, zafer umudu, yas, sabır, geleceğe derin inanç gibi düşüncelerin yer aldığını farkedebilir. Bu eserler aracılığıyla savaş dönemi bilinç ve bakış açısı oluşturulup, geliştirildi.

Ana Vatan Savaşı döneminde “Kızıl Kırgızistan” gazetesi

1941-1945 yıllarında “Kızıl Kırgızistan” gazetesi Ana Vatan Savaşının amacını, doğasını ve akışını yansıtmaktaydı. “Kızıl Kırgızistan” savaşın ilk günlerinden itibaren “Pravda”, “İzvestiya”, “Krasnaya Zvezda” gazetelerinin makalelerini, partiler ve hükümet temsilcilerinin konuşmalarını yayımlayarak, yüzde 90’dan fazla propaganda içerikli ve kışkırtıcı satırlar içermekteydi.

Böylece Ana Vatan Savaşı sırasında “Kızıl Kırgızistan” gazetesinin ağırlıklı olarak propaganda üstüne yoğunlaştığı görüldü. Başlıkların yüzde 100’ü çağrı ve slogan şeklinde oldu. Özellikle, Stalin’in ve Komünist Partisi liderlerinin konuşmaları esas olarak ele alındı.

“Kızıl Kırgızistan”ın temel amacı faşizme karşı mücadele ve seferber-

lik çabalarında hükümet ile SBKP’yi desteklemektir. Örneğin, “Sovyetler Birliği hakkında”, “Parti Hayatı”, “Sovyet Enformasyon Ofisinden”, “Cumhuriyetimizde”, “Tüm Sovyetler Birliği Müsabakaları”, “Yabancı Kroniği”, “Dünyaya Bakış”, “Cephelerdekilerin Ailelerine Yardım”, “Duyuru”, “Ana Vatan Savaşının Cepheleri”, “Cepheden Mektup”, “Stahanov gibi Çalışalım”, “Halktan Cevap” ve diğerleri.

Bununla birlikte bu yayınların çoğunun yazarının olmadığı saptandı. Edebiyat eserleri ve diğer gazetelerden alınan bilgilerin referansları dışında hiçbir yazarın ismi görünmemektedir. Ayrıca ülkenin farklı yerlerinden gelen haberlerde yazarlar “yerel muhabirler” olarak belirtildi. Diğer taraftan gazetede resimler ve illüstrasyonlar ile ilgili ne zaman, nerede ve kim tarafından çizildiğine dair tüm bilgiler mevcuttur. Savaş döneminde gazetede çalışan illüstratörler yüzde 100’e yakın Slav kökenli oldukları görülmektedir.

Ayrıca gazetenin yayınlanma tarihleri ile ilgili net bilgi yoktur. Gazete ilk hafta dört kere çıkarılıyorsa, bir sonraki haftada üç veya beş kere çıkarıldığı saptandı. Savaşın ikinci yılında gazete ilçe gazetesi formatına dönüştürülerek sayfa sayısının da dörde kadar düşerek yayınlandığı görülmektedir.

“Cephedeki kahramanlıklar Kızıl Kırgızistan gazetesinde yansıtıldı”

“Kızıl Kırgızistan” cephelerdeki olayları, zaferleri, askerlerin kahramanlığını makalelerinde yansıttı. Hepimiz biliyoruz ki, bu savaş tüm dünya için ve Kırgız halkı için de pek çok zor günleri yaşatarak kayıpları getirdi. Ancak gazete böyle üzüntülü haberler içermemekteydi. Üstelik 1941-1945 yılları aralığındaki sayılarda sağlık ile ilgili tek bir makale vardı.

Böylelikle, “Kızıl Kırgızistan” gazetesi Ana Vatan Savaşı sırasında SBKP’de ve hükümetin liderlerinin halka seslenmelerini ve makaleleri yayımlayarak SSCB’nin dış siyasetine tüm Sovyet halklarının desteğini ve güvenini yansıtmaktaydı.

Savaşın zor günlerinde gazetenin düşmanlara karşı tüm halkların mü-

cadele etmesini yansıtarak SBKP ve Sovyet hükümetin düşmanı yok etme çabaları ile birlikte işbirliğinde bulunması belirtilmişti. Ana Vatan Savaşı sırasında yayınlanan “Kızıl Kırgızistan” gazetesinin sayfalarında şu türden tarihi bilgileri okuyabilirsiniz:

“Kırgızistanlılar, savaş olan bölgelerinden tahliye edilen 150 binden fazla aileleri barındırabildi ve 30’dan fazla fabrikaları bir yılın içerisinde çalıştırabildiler. Genel olarak, savaş döneminde Sovyet Kırgızistan’ın cephesine 7 milyon ton kömür, 177 bin ton şeker, 839 bin ton ekmeke, 128 bin ton et, 57 bin ton patates, 57 ton sebze ve 94 milyon konserve kutusu gönderilmişti”.

O zamanlar Kırgızistan endüstri açısından çok gelişmiş bir ülke olmasa da Sovyet Askerine Haziran 1941-Eylül 1943 tarihleri arasında iki bin beş araba, 46 traktör, 15 bin 819 at ve bin 979 at arabasını temin etti. Bununla birlikte, Tyan-Şan bölgesi tarafından 4 bin 192 at ve 89 araba teslim edildi.

Kırgızistan’da bir dizi askeri birlik ve milis gücü oluşturuldu. Ayrıca 385. tüfek bölüğü, 40. ve 153. tüfek grubu, Kasım 1941’de Frunze uçak okulunda 660-665. gece bombardıman ve uçak birlikleri hazırlandı. Üstelik toplam 316 Kırgızistanlı ve Kazakistanlı yiğitlerinden oluşan esaneli 8 tüfekçi birliği hizmete hazırıldı. 13 Kasım 1941’de Milli Savunma Komitesi tarafından Orta Asya ülkelerinde Ulusal Süvari Birliklerinin kurulmasına dair karar alındı. Bu karara istinaden en kısa zamanda Kırgız SSC’inde 107’nci, 108’inci ve 109’uncu ulusal süvari birlikleri hazırlandı. Bunun dışında Kırgızistan 363 bin askeri gücünü temin etti.

Öğretim Görevlisi Artıkpay
SÜYÜNDÜKOV

“Hatıra”

22 Haziran 1941 tarihinde Almanya Sovyetler Birliği'ne saldırdı. 1945 yılının Mayıs ayı Sovyetlerin Berlin şehrini işgal etmesi ve Almanya'nın teslim olması ile korkunç, sert ve acımasız olan Ana Vatan Savaşı sona erdi.

Bu savaş dünyanın en büyük savaşlarından biri oldu ve Sovyetler Birliği'nin 27-30 milyon vatandaşının ve 500 binden fazla Kırgızistanlının canına mal oldu. Bununla birlikte askerlere yiyecek, kıyafet ve silah göndermek için cephelerin gerisinde fabrikalarda, tarlalarda, madenlerde gece gündüz emeğini esirgemenen çalışanların birçoğu açlıktan ve yorgunluktan öldü.

O günlerden bu yana 75 yıl geçti. Genel askeri seferberlik döneminde savaşa giden 17-18 yaşındaki gençler şu anda 97 yaşındalar. Ne yazık ki onların sayısı gittikçe azalıyor. Savaş kahramanlarının nesli azaldıkça da tüm savaş dönemi de geçiyor. Çocukları, anne-babaları ve yakınları için ömürlerini feda edenlerin dönemi geçiyor. Onların sayesinde biz, çocuklarımız ve torunlarımız barış içinde yaşayabiliyoruz.

Savaşın hatırası fotoğraf ve belgesel filmlerde muhafaza edildi. 1984 yılı Kırgız Film sinema stüdyosunda yönetmen Cakıp Rahmatullin tarafından “Ana Vatan Savaşı Dönemindeki Kırgızistan” adlı uzun metrajlı belgesel film çekildi ve Kırgız Cumhuriyeti'nin 60. yıldönümüne adanmıştır. Bu film tamamiyle askerlerin kronik videolarının temelinde kurgulandı. Bu videoların çoğu savaş sırasında şehit olan 300 kameramanın çalışmalarından alındı. Bazı görüntüler kameramanların son dakikalarını yansıtmaktadır. Savaşın bu sinematik kronikleri Sovyet Birliği'nin tüm arşivlerinden: Leningrad, Almatı, Taşkent, Bişkek ve diğer şehirlerden toplandı. Günümüzde bu materyaller Kırgızistan'ın altın hazinesine dönüştürüldü. Çünkü bu görüntüler savaşa katılan ve şehit olanların gözüyle savaşın yansıtmaktadır. Bu görüntülerde çoğu askerler yakınları tarafından tanındı. Ancak çoğunun nerede öldüğü ve nerede gömüldüğü hala belirsizdir.

“Kırgız sinemasında savaş konusu Cengiz Aytmatov ile birlikte işlendi”

Kırgızistan'da 1941 yılına kadar sinema stüdyosu yoktu. 17 Kasım 1941 tarihinde hükümetin kararıyla Frunze sinema stüdyosu açıldı. O gün Kırgız sinemasının doğum günü olarak kabul edildi. Başta Kırgızistan'da savaş ile ilgili herhangi bir film çekilmedi. Bu durum uygun edebiyat eserlerinin olmadığından kaynaklanıyor olabilir. Bilindiği gibi sinema edebiyata dayanır. Kırgız sinemasında savaş dönemi Cengiz Aytmatov'un eserlerinin ortaya çıkmasıyla yansıtılmaya başladı. Fakat bu eserlerdeki savaş yazarın hayatı, bakış açısı ve düşünceleri açısından yansıtıldı. Böylece Aytmatov'un eserlerinden uyarlanan “Saman Yolu”, (yönetmen Gennadiy Bazarov), “Yüzyüze” (yönetmen Bakıt Karagulov), “Cemile” (yönetmen Galina Poplavskaya), “Küçük Asker” (yönetmen Eldar Urazbaev) gibi filmler çekildi. Bununla birlikte, “Köyümüzün Askerleri”, “General Panfilov”, “Çolponbay”, “Geleceğin Hatırası” ve diğer belgesel filmler yapıldı.

Savaşta, vatanımızı koruyarak şehit olan atalarımızın hatırasını sonsuza kadar muhafaza etmek bizim büyük bir vazifemizdir. Özellikle belgesel film ile kitle iletişim araçlarında bu konu kendi güncelliğini hiçbir zaman kaybetmemesi gerekir. Maalesef, insan belleği bir şeyi uzun süre saklayamaz, özellikle ideolojik propagandanın baskısından dolayı değerleri değişerek unutulmaz tarihi olaylara o kadar da önem verilmez.

Geçmişimiz hiçbir zaman unutulmamalıdır.

Büyük Ana Vatan Savaşı ve siyasal propaganda aracı olarak grafik

Öğr. Gör. Dr. Kamşay Muktarova

Büyük Ana Vatan Savaşı, insanlık tarihinde en büyük ve kanlı savaşlardan biri olarak yerini aldı. Bu savaş 62 ülke, 3 kıta, 4 okyanusun sularında nice insanın hayatını alarak nice kaderleri sakat bırakarak unutulmaz iz bıraktı. Sovyetler Birliği'ni oluşturan ülkeler arasında Kırgızistan da bu savaşı zafer ile sonlandırmak için büyük bir mücadelede bulundu. Ana vatanı korumak için asker gücü ile birlikte tüm araçların da kullanılması amaca uygun görünüyordu. Bu doğrultuda Sovyet Kırgızistan'ın siyasal propagandasının Büyük Ana Vatan Savaşı'nda aldığı rolü büyüktür.

Halk zor günlere tanıklık ederken güce, desteğe, motivasyona su ve hava kadar ihtiyaç duymaktaydı. Tüm aydınlar gibi kitle iletişim araçları temsilcilerinin de temel amaçlarının biri halka güç ve umut verip zaferin yakın olduğunu sürekli hatırlatıp zafer adına çalışmalarını motive etmeleri, Kırmızı Askerlerin yeni kahramanlıkları yaratmalarına teşvik etmekte. Savaş yıllarında düşmanın gücünü zayıflatmak ve halkın, askerinin birliğini sağlayabilmek üzere kitle bilincini veya kamuoyunu oluşturmaya ihtiyaç duyuldu.

Tarihte Sovyetler Birliği Nazi Almanyasının taraftarlarıyla birlikte gerçekleştirdikleri savaş İkinci Dünya Savaşı olarak bilirse de Sovyetler Birliğini oluşturan ülkelerde

'Büyük Ana Vatan Savaşı' olarak bilinmektedir. Böyle bir hitabet ilk olarak 'Pravda' gazetesinin 23-24 Haziran 1941 tarihinde yayımlanan sayısında kullanıldı. Aynı zamanda Kırgızistan Bolşevik Komünist Partisi'nin kararıyla propaganda faaliyetleri başlamıştır. Bu bağlamda ülke çapında mitingler, toplantılar, görüşmeler, bilgiler dağıtılarak özel eğitim de gerçekleştirildi. Geniş kitleye ulaşabilmek için kolhoz, sovhoz, fabrika gibi halkın yoğun toplanabileceği yerler hedeflenerek propaganda merkezleri yerleştirildi. Propaganda işlemi tecrübeli, bilgili uzmanlar tarafından yürütüldü. Onlar halka savaştaki kahramanlıklar, savaştaki askerlere ise halkın zafer için verdiği emeği vurgulayarak

sürekli bilgi akışını sağlıyorlardı. Böylece hem halkı hem de askerleri zafer adına heveslendiriyorlardı.

Elbette ki halkı etkilemede ve askerlere her açıdan destek vermekte en gerekli propaganda araçlarının biri olan gazetenin önemi büyüktür. SSCB'nin ana gazetesi 'Pravda' ile birlikte 'Kızıl Kırgızistan' ve 'Sovetskaya Kırgızıya' gazeteleri de merkezi yönetimin kararları, emirleri, savaştaki durum hakkındaki bilgiler geniş halk kitlelerine ulaştırılmak üzere yayımlanıyordu. Savaş döneminde gazetelerin temel görevi halk arasında kamuoyunun olumlu yönde oluşturulmasını, morallerinin yüksek olmasını sağlamak, heveslendirmek, motive etmek, Nazilere karşı nefret duygusunu güçlendirmek, düşmana

karşı sonuna kadar mücadele etme hislerini canlandırmak olmuştur. Bu amaçlara ulaşabilmek için grafik görselleri ana haber metinlerine eşlik ederek asıl amaca ulaşmada bir araç olmuşlardır.

"Grafik görselleri vatanseverlik duygularının canlanmasına yardımcı oldu"

Gazete aracılığıyla haber ulaştırmada haberin anlamının ve içeriğinin etkililiğini arttırmada, vatanseverlik duyguların canlanmasında grafik görsellerinin anlamı büyüktür. 'Sovetskaya Kırgızıya' gazetesinin 1942 Ocak, Şubat ve Mart aylarında yayımlanan sayılarında yer alan grafiklerin çoğu A. Manuylova, İ. Siladi ve İ. Mikryukova'ya aittir.

Örneğin, aşağıdaki grafik görselinde Hitler'in müttefikleriyle beraber çok üşümüş ve yıpranmış halini görmek mümkündür. Kırmızı Askerler tarafından Nazi askerlerinin yok edilmesi ve onları gömmeye bile çaresinin olmadığı bir durum görüntüleri. Hitler'in konuşmalarından alınan 'Kıştan sonra bahar gelir' ifadesine cevap olarak 'Bahar senin için gelmez' metni yer almaktadır. Bu grafik görüntüsünde askerleri yüceltmek, düşmanın zayıflığını vurgulamak, her ne yapacaksa da kaybedeceğini göstermeyi amaçlamıştır. Aynı zamanda Sovyet propaganda uzmanlarının Nazi Almanyasının Propagandasından da haberdar olduğunu görebiliriz.

Hitler'in papatya çiçeğini elinde tutarak 1942 yılının nasıl bir şekilde tamamlanacağına dair tahminleri gösterilmiştir. Çiçeğin beyaz yapraklarında yazılmış olan tahminler Hitler'in aleyhine eşlik ederek asıl amaca ulaşmada bir araç olmuşlardır. Bu grafik eserinde Sovyet halkının ana düşmanın portresi verildi. Ne kadar çabalasa da Sovyetler Birliğinin askerinin güçlü olduğunu vurgulamaktadır. 1942 yılının Hitler için başarısız tamamlanacağı mesajı verildi.

Bu resimde Nazi Almanyasının müttefikliğinin yüzü yansıtılmıştır. Sovyetler Birliğinin savaşta gösterdiği kahramanlık ve cesaret sonucunda düşman gücünün yok edildiği ve geri çevirildiği ifade edilmiştir.

Resimde de genel olarak Sovyetler Birliği halkının düşmanın görüntüsü verildi. Kırmızı Askerin düşmanın yüzünün insan suretinde olmadığı, kana susamış, acımasız, yüzsüz bir yaratık olarak göstermeye çalıştı. Sovyetler Birliğinin çok güçlü olmasından ve Nazilerin tüm çabalarına rağmen mağlup olacağını vurgulamaktadır. Böylece nazilere karşı nefret duygusunu pekiştirmek amaçlandı.

Sovetskaya Kırgızıya gazetesinde Sovyetler Birliğinin askerleri ana kahraman olarak gösterilip, halkın kahramanı imajı mütevazı, güçlü iradeli, cesur, barışçı seven bir asker olarak yansıtılmıştır.

Halkın çok zor günleri başından geçirdiği zamanlarda gazete haberlerinin böyleli mizah içeren grafik görüntüleri halkın moralini yükseltmeye, yorulmadan emek vermeye devam etmesine motive ederek düşmanın yaptığı eylemleri katı bir şekilde eleştirmesine yardımcı olmuştur.

Ayrıca mizah içeren grafik görüntüler sade, kolay anlaşılabilir, açık olduğundan dolayı basın araçlarında çok kullanışa sahip olan araçlardır. Okuyucuların dikkatini ve ilgisini yayımlanan habere önce çektiği ve haberin vermek istediği bilgiye ek anlam yüklediği için önemli bir siyasal propaganda aracı olarak nitelendirilmektedir.

Öğr. Gör. Kanıbek Ömürbekov

1941-1945 Büyük Ana Vatan Savaşı sırasında propaganda aracı olarak afişler

SSCB döneminde afiş en popüler kitle propaganda araçlarından biriydi. Afişlerin yardımıyla, yetenekli sanatçılar halkın yaşamının iyi ve kötü yönlerini, insanların kendilerine olan saygılarını, ülke için vatanseverlik ve aşk duygularını eğitiyorlardı.

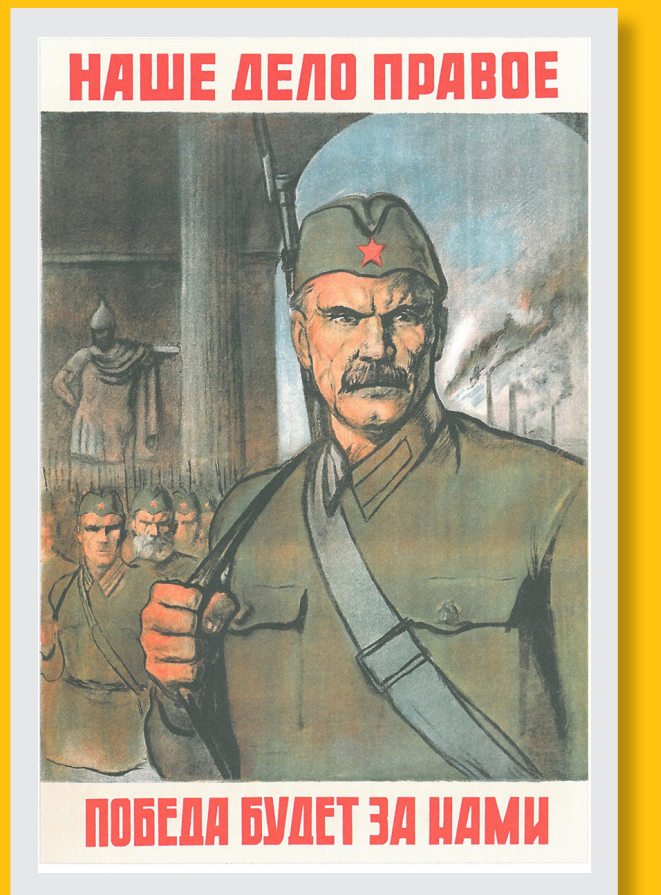
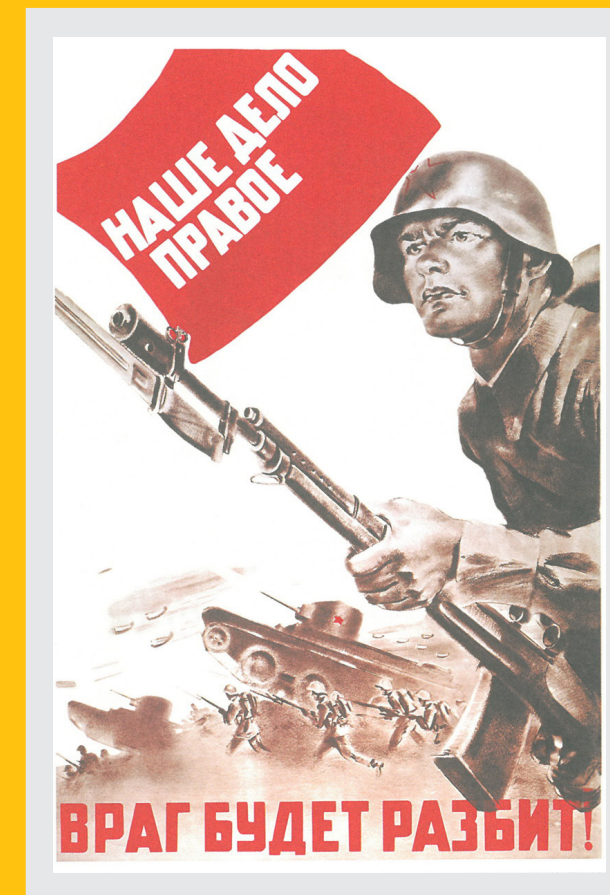
SSCB döneminde afişerde hayatın her yönü ve hemen hemen tüm toplumda olup biten olaylar yansıtılıyordu. Sovyet zamanlarında, ulusal yaşamın tüm alanları özellikle alkolizmi suçlayarak emek ve sporun faydaları hakkında propaganda afişlerinin çok sayıda olduğu görülmektedir.

Böyle olmasına rağmen İkinci Dünya Savaşı sırasındaki afişler çok önemli, güçlü, dokunaklı ve hatta trajik afişlerden oluşmaktaydı.

1941-1945 Büyük Ana Vatan Savaşı sırasındaki Sovyet afişleri ülkedeki bütün insanları faşizme karşı mücadele etmeye çağırıyordu. Afişlerdeki etkili görüntüler ve hayali karakterler ile korkunç savaşı, bütün dünyayı ele geçirmek isteyen faşizmin acımasızlığını gösteriyorlardı. İkinci Dünya Savaşı sırasındaki Sovyet propaganda afişleri sanatın bir formu olarak şekillenmiş ve bu afişlerin çoğunluğu bu güne kadar çok ünlü olmak ile beraber sanat eserleri ile bir olarak geliştirilen gerçek bir başyapıt olarak kabul edilir.

Ajıtasyon afişlerini oluştururken Sovyet sanat tarihinde isimleri geçen yetenekli sanatçılar, ressamlar çalıştı. Bu tarzda ünlü olan ressamların arasında; Dmitry Moor, Victor Deni, Michael Danchik, Irakli Toidze, Alexei Kokorekin, «Kukrniks» ve «TASS okno (pencere)» isimli bir grup sanatçılar ve diğerleri vardı. Onlar kendi eserlerinde güçlü, unutulmaz, ilham verici, duyguları harekete geçirebilir güçlü öyküleri yaratıp beyinde kalıcı sözleri kullanıyorlardı.

Gerçekten propaganda afişleri o zamanlarda insanların vatanseverlik duygusunun oluşmasına katkıda bulundu ve propaganda ve ajıtasyon Büyük Ana Vatan Savaşı'nın üçüncü cephesi denilir. Bu noktada, sonunda, savaşın kaderine karar veren insanların ruhu için savaş olduğu söylenmektedir. Tabii ki, savaşta, Hitlerin propagandası boşa değildi, ama o Sovyet sanatçılar, şairler, yazarlar, gazeteciler ve bestecilerin kutsal gazabını dayanamadı.

**ВСЕГДА НА СТРАЖЕ
КОЛХОЗНИК-ПАТРИОТ.
НАЛЕТЧИК ВРАЖИЙ
ЕГО НЕ ПРОВЕДЕТ.**

**КОММУНИСТЫ
и КОМСОМОЛЬЦЫ!**

**БУДЬТЕ В ПЕРВЫХ РЯДАХ
БОРЦОВ ПРОТИВ НЕМЕЦКО-
ФАШИСТСКИХ КОЛВАРНЫХ СОБАК**

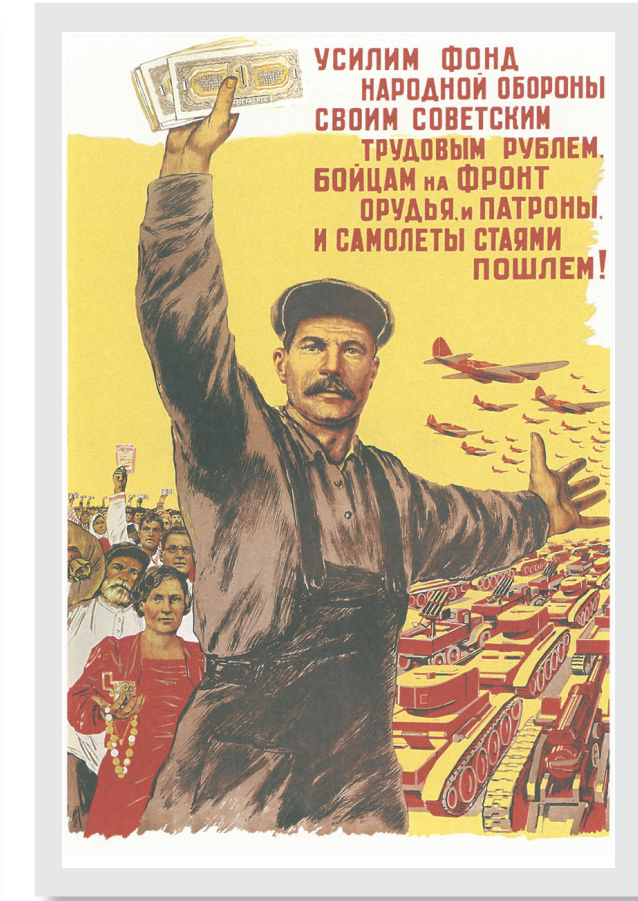
**МОЛОДЕЖЬ,
В БОЙ
ЗА РОДИНУ!**

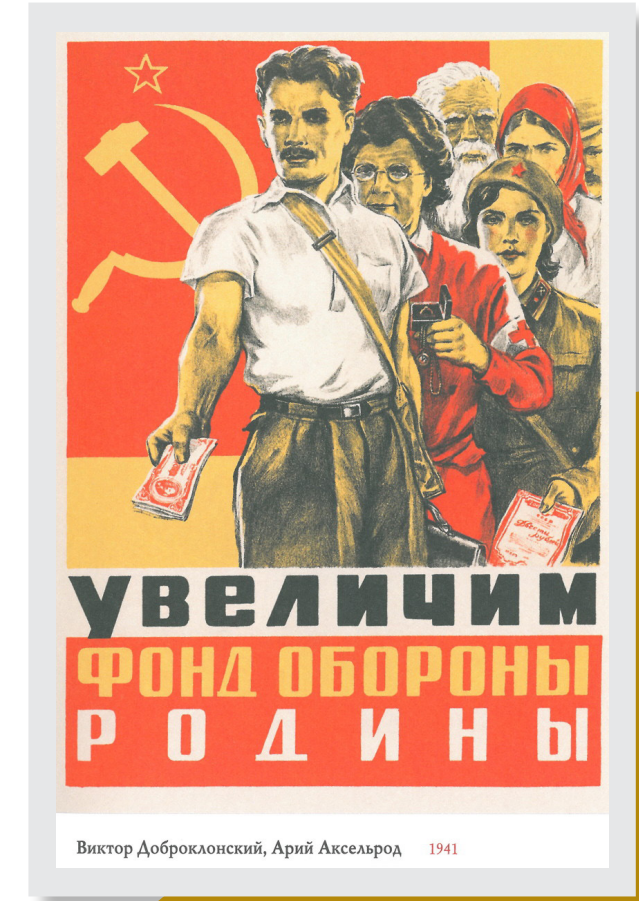
**ИЗУЧАЙ
САНИТАРНОЕ
ДЕЛО!**

**ОКАЗЫВАЙ ПЕРВУЮ ПОМОЩЬ
ПОСТРАДАВШИМ ОТ ВРАЖЕСКИХ НАЛЕТОВ**

Вера Ливанова 1941

**УСИЛИМ ФОНД
НАРОДНОЙ ОБОРОНЫ
СВОИМ СОВЕТСКИМ
ТРУДОВЫМ РУБЛЕМ.
БОЙЦАМ НА ФРОНТ
ОРУДИЯ И ПАТРОНЫ,
И САМОЛЕТЫ СТАЯМИ
ПОШЛЕМ!**

**УВЕЛИЧИМ
ФОНД ОБОРОНЫ
РОДИНЫ**

Виктор Доброклонский, Арий Аксельрод 1941

**ЗДРАВСТВУЙ,
РОДИНА-МАТЬ!**

ТЫ БУДЕШЬ ЖИТЬ СЧАСТЛИВО!

310, Иванов В.
Ты будешь жить счастливой! 1944

ТЫ

ЧЕМ ПОМОГ ФРОНТУ?

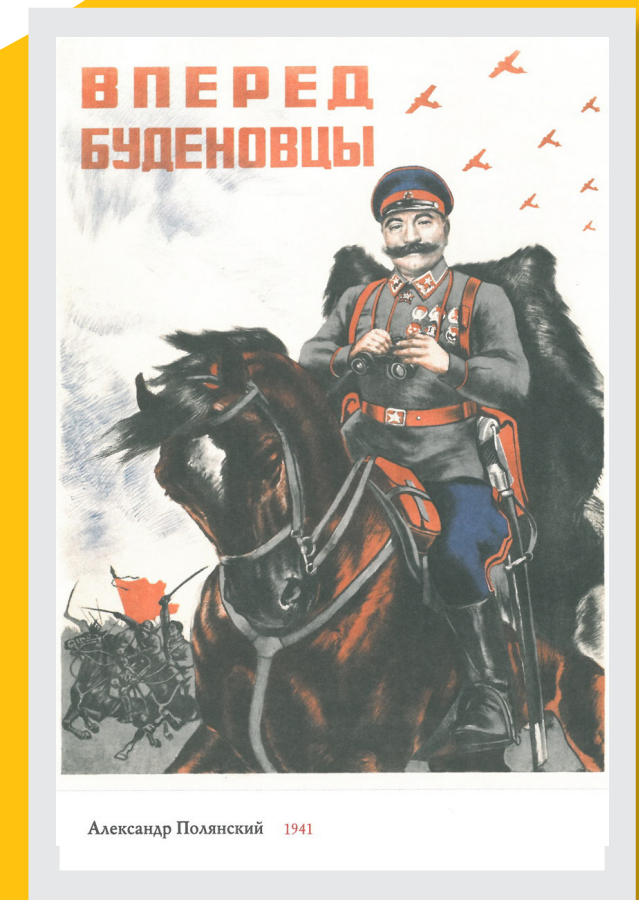

**РАЗОБЛАЧИМ И УНИЧТОЖИМ
ПРОВОКАТОРОВ И РАСПРОСТРАНТЕЛЕЙ
ПАНИЧЕСКИХ СЛУХОВ**

**ИЗУЧИТЬ ВОЕННОЕ ДЕЛО
РОДИНА-МАТЬ ВЕЛЕЛА!**

Виктор Иванов 1941

**ВПЕРЕД
БУДЕНОВЦЫ**

Александр Полянский 1941

НАШЕ ЗНАМЯ-ЗНАМЯ ПЕЛЕДЫ!

**БОЛЬШЕВИСТСКОЙ
Уборкой
Урожай**

ПО ВРАГУ

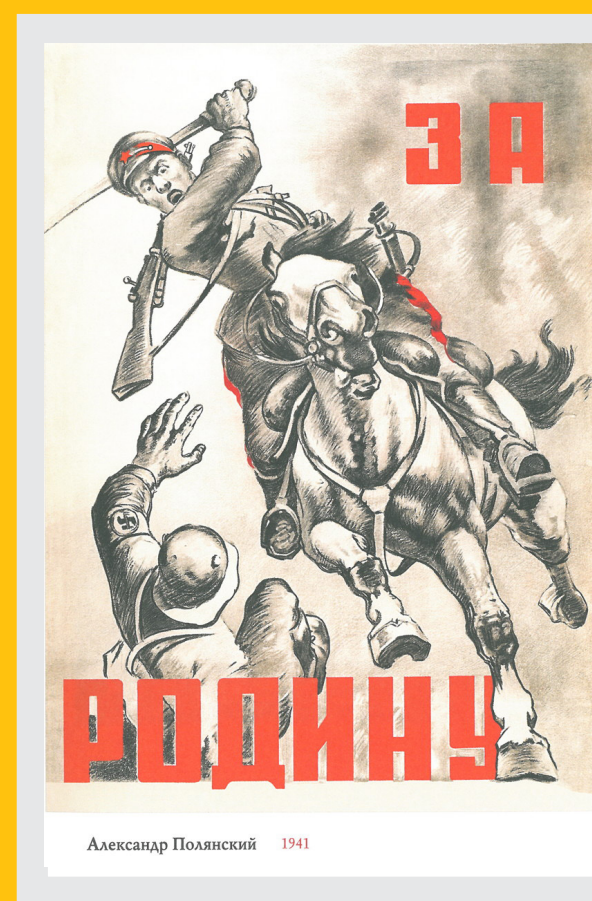
Алексей Ситтаро 1941

**МЕТАЛЛОМ
ПО ФАШИСТАМ!**

НА ГОСТИНЦЫ ВРАГУ
Мы отправим сталь, которую выковали
на заводах нашей страны. Мы отправим
ваши враги, которые выковали
на заводах нашей страны. Мы отправим
ваши враги, которые выковали
на заводах нашей страны.

Алексей Паховов 1941

ЗА

РОДИНУ

Александр Полянский 1941

**СТАЛИНСКИЕ СОКОЛЫ,
БЕЙТЕ ЗАРВАВШИХСЯ ФАШИСТСКИХ ПИРАТОВ**

- KTU adına sahipleri
Rektör Prof. Dr. Sebahattin Balcı
Rektör Vekili Prof. Dr. Asilbek Kulmırzayev
- Genel yayın Yönetmeni
Prof. Dr. Hamza Çakır
- Yayın Koordinatörü
Doç. Dr. Ashi Yurdigül
- Sorumlu Müdür
Öğr. Gör. Dr. Gülzada Stanaliyeva
- Çeviri
Öğr. Gör. Dr. Regina Camankulova
Öğr. Gör. Dr. Kanışay Muktarova
Arş. Gör. Dr. Venera Narinova
Arş. Gör. Camilya Abdimalikova
- Editör
Arş. Gör. Banu Erdoğan Çakar
Arş. Gör. Zeki Okyay
- Gazete Tasarımı
Ravşan Abdullaev
- Yazışma Bilgileri
KTU İletişim Fakültesi
Çal Yerleşkesi, Bişkek
Tel +996 (312) 492756/1164